

# PERSSCHOUW

Dr H. Bavinek.

Dr Rullmann schrijft in de „Leidsche Kerkbode“ over wijlen Dr Bavinek. We mogen onze lezers het laatste artikel niet onthouden. We geven het, ondanks zijn vrij groote afmeting in zijn geheel weer, omdat het naar we meenen, wel behoort tot het beste, dat er (zoo beknopt althans) over B. is geschreven.

Als Bavinek, na zijn promotie op 10 Juni 1880 de academie verlaten heeft, nadert de tijd, dat hij de gemeente zal ingaan. Hij ziet er dagelijks meer tegen op. Want het naïeve van het kindergehoof is hij te Leiden kwijtgeraakt. En als hij dan eenvoudige menschen ontmoet, die dat nog hebben, wenscht hij weer te gelooven als zij, om dan ook warm en bezielend te kunnen preeken.

Naar de gewoonte dier dagen moest de met grooten lof gepromoveerde doctor in de godgeleerdheid, voordat hij beroepbaar kon worden verklaard, eerst nog zijn candidaatsexamen aan de Theologische School afleggen. En zoo verkeerde hij nu weer dagelijks met de Kampen studenten, hoezeer hij ook in ontwikkeling en gaven boven hen stond. Maar Bavinek was niet hoog.

Toegelaten tot de bediening des Woords, nam hij het beroep naar Franeker aan. Dat deze predikant niet altoos dominee zou blijven, wisten vooruitziende geesten toen reeds te voorspellen. Toch voelde hij zich klein en onmachtig.

Ziehier een staaltje. In de plaats zijner inwoning aangezocht om een schoolrede te houden, werd hij door den Voorzitter van het Schoolbestuur afgehaald. Deze moest echter in de voorkamer van de pastorie even wachten; want dominee was nog op de studeerkamer. En nu hoorde de Voorzitter in de aangrenzende kamer Bavinek bidden, smeeken, worstelen om wijsheid, om een zegen over den arbeid, dien hij stond te verrichten.

Na een jaar predikant te Franeker te zijn geweest, zag hij zich in 1882 benoemd tot hoogleraar aan de Theologische School te Kampen. 't Was daar gewoonte, dat 's Zondags in één der diensten een hoogleraar optrad. En als Bavinek dan preekte, was dat een evenement. Maar vooral het voorbeeld maakte indruk. Het was een kinderlijk eenvoudig smeeken, echt een spreken tot God, dat allen, die God kenden, tot diepen ontroefde stemde. En als men dan, na afloop van den dienst, in den eenvoudigen familiekring kwam (Bavinek was toen nog ongehuwd), dan hoorde men niets over de preek; geen woord van lof. Dan zat daar de zoon des huizes, die door zijn welsprekende predikatie de schare geboeid had, zonder eenige pretentie, wars van alle vleitaal en nederig van hart.

Een ooggetuige verhaalt, hoe Bavinek, nog maar kort hoogleraar, nobele, voornamelijk en toch zoo eenvoudige figuur, men van wereldomvattende studie en reeds meer dan Nederlandsche vermaardheid — eens stond op den wrakken kansel van een oud, vergoed, afgescheiden kerkje, ergens op 't platteland. De jongelingsvereniging daar jubileerde. Ze had het gewaagd Bavinek als feestredenaar te vragen. En Bavinek was gekomen. En voor die eenvoudige arbeiders en arbeiderszonen, voor die zoo heel gewone vrouwtjes in jak-en-rok, meest nog met de muts op het hoofd, heeft men Bavinek toen met al het vuur van zijn welsprekendheid hooren dichten-in-proza over het heerlijke woord: „Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien“. Er vloog zonneglans over menig verweerd gelaat. Keuwigheidsverwachtingen werden wakker bij dat eenvoudig volkje. En toen ze, zonder orgel, en stellig niet naar de eischen der kunst, zongen: „Maar blij vooruitzicht dat mij streelt!“ — toen zag men op Bavink's gelaat, dat hij, ondanks den gebrekkigen vorm, voelde, hoe het de taal des harten was, die hij 't volk op de lippen had gelegd, en dat hij daarin genoot. Met die „knechten en dienstmaagden“ zou ook hij, de groote geleerde, immers eenmaal verheerlijkt worden.

Zijn ernstig streven naar eenheid van opleiding noopte hem in 1902 de Theologische School te verlaten en zich te verbinden aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hier was hij in den eersten tijd, niet anders dan hij het ook was te Kampen, vóór alles hoogleraar. Hij heeft de theologie beoefend en anderen leeren beoefenen, niet als een zuiver verstandelijke leer, maar als een wetenschap, die door het voorhof en het heilige heen, het heilige der heiligen binnenleidt en daar in kennis brengt met de diepste problemen, den verborgensten raad daar ontsluit en de heiligste mysteriën ontvangt. Hij is uit het eindige opgeklimmen tot het oneindige en eeuwige Wezen Gods en heeft ook voor zijn denken bij Hem rust gevonden.

De latere ontwikkeling van Bavinek lag echter meer in de filosofische dan in de theologische lijn. Het is de tijd, waarop hij, zonder tekort te schieten in zijn academische verplichtingen, uit het rustige studeervertrek treedt om ons volk in zijn breedste vertakkingen de vruchten van zijn wetenschap en geloof te doen plukken. Met name wijdde hij zich nu aan de paedagogiek. Vooral de opvoeding der rijpere jeugd ging hem ter harte. En door een reeks van opvoedkundige studies werd hij onze wegwijzer op dit gebied.

Trouwens, nog in de dagen, dat de Christelijke School onder zwaren druk verkeerde, ofschoon er door de wet-Mackay al eenige wending ten goede gekomen was, heeft deze man van eminente geleerdheid zich niet geschaamd om zitting te nemen in het Hoofdbestuur der Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs. En het was inzonderheid onder zijn invloed dat deze Vereniging in 1906 overging in een verband van Gereformeerde Scholen. Straks werd hij in de Eerste Kamer als de onderwijsspecialiteit erkend en geëerd. Als lid van de Koninklijke Academie van Wetenschappen stond hij ook als zoodanig in hoog

aanzien. En toen door de veranderde onderwijswet een nieuw instituut, „De Onderwijsraad“ in het leven geroepen werd, viel hem de eer te beurt tot Voorzitter van dit college te worden gekozen. En wanneer destijds van hervormingen op onderwijsgebied sprake is geweest, was dit voor een zeer groot deel aan Bavinek te danken. Ook het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, en de Leerstoel voor Paedagogiek aan de Vrije Universiteit zijn opgekomen uit Bavink's geest. Ja, zoozeer behoorde Bavinek tot de leidende persoonlijkheden op het terrein der paedagogiek, dat Prof. Dr J. H. Gunning Wzn zelfs durfde beweren: Misschien zal op geen gebied zijn verwekkende en diepgaande invloed zoo duurzaam blijken als juist op dit.

Daarbij was Bavinek, die reeds als student te Leiden den naam had van een „echt Afgescheidene“ te zijn, toch allerminst eenzijdig. Veeleer kenmerkte hij zich door een breedheid van blik, waarmee hij heel de nieuwe cultuur in haar beteekenis voor het christendom overzag. Hij had een helder oog voor wat de nieuwe tijden van den Christen eischen. Kwam er een nieuw vraagstuk aan de orde, waartegenover de Gereformeerden hun houding hadden te bepalen, dan kon men er zeker van zijn, dat er een doorwrochte studie van de hand van Bavinek verscheen, die licht op de zaak wierp.

Ook de Christelijke Vrouwenbeweging heeft hij van meetaf een goed hart toegedragen, en den Bond van Meisjesverenigingen op Gereformeerden grondslag aanstands de hand gereikt. Reeds op de eerste jaarvergadering te Utrecht, 9 Juni 1919, daar kwam hij bij onze meisjes, hij en Mevrouw Bavinek, en zij bleven gezellig aan den gemeenschappelijken koffiemiddag aanzitten. En 's middags — niemand die het gehoord heeft zal het ooit vergeten! — hoe hartelijk en eenvoudig, hoe begripdend en begripelijk, heeft hij, de beroemde hoogleraar, toen tot onze meisjes gesproken over de opvoeding der vrouw. Wie zal dan ook zeggen, hoeveel weifelende ouders en fronsende ouderlingen en 'thoofd schuddende predikanten en wantrouwende kerkeraden voor onze Meisjesverenigingen en haar Bond gewonnen zijn, omdat Bavinek vóór haar was en met haar optrok.

En als wij hier nu nog aan toevoegen, dat Bavinek het voorlaatste jaar zijns levens uren besteed heeft aan voorzichtig, nuchter vooronderzoek in verband met de vraag, naar de verhouding van Jongelingsvereniging, Knapenvereniging en School, dan zal het wel ieder duidelijk zijn hoeveel onze Gereformeerde jeugd aan hem te danken heeft.

Helaas is Bavinek niet oud geworden. Hij overleed reeds 29 Juli 1921. Maar hij is gestorven, gelijk hij geleefd heeft, in kinderlijk geloof. Op zijn sterfbed sprak hij: Aan mijn geleerdheid heb ik nu niets meer; ook mijn dogmatiek haat mij niet meer; alleen het geloof maakt mij zalig.

## Opruim-woede.

De heer Strikwerda schreef in het „Friesch Kerkblad“ in de rubriek van „Huisgezin en School“ een stukje, dat o.i. de aandacht verdient.

Hij heeft het over het „opruimen“, waarmee men zoo veel kwaad kan doen, aldus:

In de schoonmaaktijd dringen onze huismoeders er nog al eens op aan „rommel“ op te ruimen. Ze bedoelen daarmee iets goeds. Zij, als huisvrouw, gaan over heel veel, dat na jaren gebruik onbruikbaar is geworden. En ze hebben gelijk, dat zoo iets uit huis verdwijnen moet. Er zijn van die vasthoudende menschen, die van niets afstand kunnen doen en alles bij zich willen houden. Maar dat loopt spaak. We lazen eens van een soort beer, die alles wat onder zijn bereik komt, naar zich toe haalt. Deze neiging wordt zijn dood. Want is hij in zijn hol verrast, dan steekt men hem al maar takken toe, die hij één voor één in dat hol haalt, zoodat hij zelf ten slotte geheel vastzit en gemakkelijk de prooi van den jager wordt.

Op zoo'n dier moeten wij menschen, niet gelijken. Er is ook nog wel iets, dat ons weinig of geen dienst meer kan doen en anderen van veel nut kan zijn. Ook zoo iets moeten we gewillig afstaan. De schoonmaaktijd is daartoe heel geschikt.

En wanneer de kasten dan opnieuw geordend zijn en de zolder van veel rommel is ontlust, dan is het niet alleen voor de huismoeder een orde, die aangenaam stemt.

Zoo moesten wij menschen ook veel van onze narigheden en zwarigheden kunnen terzijde zetten. „Opgeruimde“ menschen zijn een sieraad en weldaad in hun kring.

Maar door de opruim-woede gaat er soms toch ook verdwijnen, dat behouden moest blijven. Vooral wat boeken en geschriften betreft. Voor deze draagt men veel te weinig zorg. Hoe staat het b.v. met de notulenboeken van onze Jongelings- en Jongedochtersverenigingen? Met die van zoo menige school? Als er een vol is, waar blijft het dan?

Wordt zoo iets niet dikwijls als een soort eigendom van den laatsten secretaris beschouwd, in plaats van het een eereplaats in de kast, in het archief der vereniging te geven?

En de gevolgen? Later, na jaren, wanneer men zoo gaarne de oude stukken nog eens zou raadplegen, is er niets meer van te vinden.

Zoo moesten we eens mede het feest van een vijftigjarig jubilé van een Christelijke school organiseren. Maar nergens was iets van de stichting der school meer te vinden.

De ouderen wisten nog te vertellen van de feestviering, toen de school 25 jaar had bestaan. Maar op welke dag dat geweest was en de herinneringen aan de stichting van oog- en oorgetuigen toen medegedeeld, was men vergeten. Daarom moest bij benadering de stichtingsdag worden vastgesteld. En dat was van geen onvermaarde school in een flinke plaats.

Daartegenover staan gelukkig de meeste anders. We lazen ook notulen uit den tijd van voor 25 jaar en vroeger, zoo keurig en uitvoerig bijgehouden en ge-

schreven, dat de worstelingen dier dagen weer voor ons opleefden. Daarmee mag zoo'n school, zoo'n vereniging geluk worden gewenst. In dit verband wijlen we wijzen op de Bibliotheek van en voor het Christelijk onderwijs, gevestigd in het Bureau van den Schoolraad (Sweelinckstraat 39 te Den Haag). Ieder, die nog oude bescheiden over het onderwijs in het algemeen en over het Christelijk onderwijs in het bijzonder heeft, kan niet beter doen dan ze aan dat adres te zenden. Oude notulenboeken enz. wil men er ook gaarne bewaren.

Voor onze kerken geldt ten opzichte van haar notulenboeken hetzelfde. Een provinciaal- of classicaal archief, waar ze droog en veilig bewaard worden, is geen woelde.

Maar ook bij particulieren gaat menig stuk van waarde door de opruimings-woede verloren. Dat men oude, verjaarde kwitanties naar een oven brengt met verzoek ze te verbranden, is in orde. Hoewel uit zeer oude rekeningen veel wetenswaardigs is opgediept.

Maar dat men dit ook met oude boeken doet, is onverantwoordelijk. Zoo kwam er laatst iemand bij me met de vraag, of „die boeken ook nog waarde hadden“. Ze waren hem gebracht, om ze onder de ketel te verbranden. Nu was de gedane vraag dadelijk te beantwoorden. Want volgens het titelblad bleken het boeken en boekjes van Jan Luyken te zijn. En dat nog wel van de eerste drukken, waarschijnlijk met de oorspronkelijke etsen van dezen meester der kunst.

We vermoeden, dat ze zelfs groote waarde kunnen hebben. Laatst waren we bij een Friesche boekhandel buiten de provincie, die me enkele boeken toonde, waarvan hij meende te weten, dat er maar twee of drie in heel Nederland zijn. Zulke worden met rijksdaalders betaald.

Waarom doen eenvoudige menschen zulke oude boeken zoo maar zonder meer weg? Waarom gaan ze er niet mee naar den domine of den meester, om even er naar te vragen, of ze het bewaren nog waard zijn?

Waardevolle stukken, gedrukt en geschreven, zijn verdwenen, die op deze wijze nog zouden bestaan.

Als voorbeeld zou ik kunnen noemen, dat een oude vrouw in mijn toenmalige gemeente Zutphen, mij eens een hoop „rommel“ liet zien, die ze juist met een kruiwagen „achter naar de sloot wou brengen“.

Tusschen allerlei waardelooze prullen vond ik toen o.a. de originele eerste octavo uitgave van de Acta der Dordtsche Synode in lederen band, destijds geprint voor f 80,— en een magnifieke wiegedruk, die zeker twintig à dertig gulden waarde had.

Laten de menschen, in hun eigen belang, maar vooral in het belang van de wetenschap en de historie, opmerkingen als die van den heer Strikwerda ter harte nemen.

J. W.

## BOEKBESPREKING

Albert G. Mackinnon, Het Rome, dat Paulus zag. Uit het Engelsch, vrij vertaald door Dr N. D. van Leeuwen. — N. V. Boekh. W. ten Have, Amsterdam, z. j.

Om dit boek goed te kunnen beoordelen, moet men eigenlijk nieuw-testamenticus wezen; en nog wel wat. Daarom kan ik van Mackinnon's werk slechts een algemeen indruk weergeven.

Het boek lijkt mij in het algemeen nuttig en goed. Er staan heel wat bijzonderheden in, waarvan de kennis den bijbellezer helpen en zijn inzicht verrijken kan. Wat het boek wil, wordt door den titel zelf duidelijk genoeg gezegd. Telkens worden van de toestanden, die het Rome in Paulus' tijd gekend heeft, korte, schetsmatige opmerkingen gegeven; wij maken kennis niet alleen met de bewoning en bevolking, maar ook met enkele personen, en zoo gaat de geschiedenis leven. Er staan zóó veel bijzonderheden in verwerkt, dat een register niet kwaad zou geweest zijn. En er zijn bijzonder mooie illustraties.

De voor de hoofdlijnen gekozen werkmethode van den schrijver is niet streng gevolgd in de behandeling der stof. Hij heeft zijn boek in tien hoofdstukken ingedeeld: De witte stad, de tempeldienst te Rome, verrassende verschijnselen in de oude kerk te Rome, waar en hoe Paulus leefde, enkele christelijke gezinnen te Rome, maatschappelijke toestanden en vraagstukken, de brievenbestellers van Paulus, Paulus' vrienden te Rome, de schaduw van Petrus, waar Paulus' stoffelijk overschot rust. Men ziet, dat is geen streng gedachte-indeeling. De schrijver koos meer het gezellig vertel-principe. Maar dit heeft natuurlijk zijn bezwaren; men grijpt in het eene hoofdstuk op het andere in, de behandeling wordt soms wat fragmentarisch, en men krijgt een enkele maal den indruk, dat men bepaalde verhalen en beschrijvingen en opmerkingen ergens aan vastknoot, omdat het „net zoo uitkomt“. Hiermee is van het boek zelf geen kwaad gezegd, want het zoeken van een bepaald lezerskring kan soms deze wijze van stofbehandeling aanbevelenswaardig maken.

De vertaling geeft hier en daar, ook zonder dat men het engelsch heeft gezien, aanleiding tot een opmerking. Van de bijbelplaatsen wordt doorgaans een vrije vertaling gegeven, niet de Statenvertaling. Hier en daar zal men een vraagteeken, b.v.: „zoo is er dan geen veroordeeling (meer) voor die in Christus Jezus zijn“ of: „de heerschappijen, de overheden, de wereldbeheerschers dezer duisternis, de geestelijke machten der boosheid in de streken boven den hemel“. Ik betwijfel of deze laatste vertaling wenschelijk heeten mag. Volgens titelblad is de vertaling van het boek „vrij“. Een enkelen keer is de beeldspraak stout: „een woeste bouw kleeft 't droombenevelde brein“ en: „als de dageraad gloort, is er een nieuwe hoopgepriester in den tempel van Diana“. Het „lam“ zou ik liever geen „beest“

genoemd hebben, maar. Eenige alordling, noch in poëzie in he 134, 135, 135

Met blijds men (zulke niet in onze wat ligt“

Over de ve 213) zou wel

Evenals b testamentic zoo eicht v tiens, geassi waag ik enk ik hoop, een

De schrijv het reisprogr hij opmerkt, ziet, opmerk verhaal, dat de roomsche bijzonder bij voerig word het groot-se dat we in d krugen van rend is inzi noemt sticht het algemeen vertalingen van den dag die ons one een vrij lang waaraan wi

Recenseer gaat ver vergelijking op, dat ik „Kerstkindj in „De Haas geschreven zelf geschre vers en hun

Bij den 4 kerstfeest e al voor ged Schrift gev Christus ge geestelijk ge op de baan ding van w delijk en bi looven. Wie loren bladz denis ligge

Het boek het papier i zeer duidel

Een rece maant toch is, is hier v den auteur als men le engelenzang het ontmoet apocriefe v bij de haren ving van d de schrijve hoog noodl gen“ ontte de Thabor voor waar er voorzich

Merkwan schen gees kruisweg l morgen in den Vader ten: Jezus' de opstand diens versie tie“ Wij bij de prot ken“ zijn, ongeoorloof vischvange roomsche, nterate: „I zou Jezus steld en m lun rijken mij de op zieken“ kn uiterste be worden, da velen op d vertelt de den Thabo onderstelt „het is go evenals di

\*) Een et dame zei e zon schree „wat is de brant leze enkele ma geen dwaas jaren ger len zijn (en